

Pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter

ULRIKA NETTELBLADT

Hur kan pragmatiska svårigheter se ut? Hur kan de förklaras och hur kan de förstås?

Föreläsningen bygger på:

- Ulrika Nettelblatt: Pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter. I: Nettelblatt U & Salameh E-K (red) *Språkutveckling och språkstörning hos barn. Del 2.* Lund: Studentlitteratur. 2013.

Föreläsning 1: teoretiska begrepp

- Definitioner, olika perspektiv
- Om normalitet
- Viktiga teoretiska begrepp från:
 - språkfilosofi och etologi
 - psykologi
 - språkvetenskap
 - samtalsanalys

Definitioner och olika analysperspektiv

Varför är det problematiskt med pragmatik?

- **Professionellt** – många olika yrkesgrupper
- **Symtombild** – finns hos barn med olika diagnoser och även hos barn utan diagnos
- **Teoretiskt** – många olika akademiska discipliner

Tre perspektiv på språkstörning och pragmatiska problem

- Biologiska och kognitiva perspektiv (*intra-individuellt* perspektiv) T ex orsaksmodeller
- Utvecklingsperspektiv (*intra-individuellt* perspektiv) T ex stadiemodeller
- Kontextuellt synsätt (*inter-individuellt* perspektiv) T ex proximala utvecklingszonen

Olika analysperspektiv

- *Målspråksrelaterat* ("felsökningsperspektiv"): Vad skiljer barnets språkanvändning från vuxnas?
- *Barnperspektiv* (jfr. autonomt perspektiv): Vad försöker barnet uttrycka?
- *Ett inter-individuellt perspektiv*: Att studera barnet i samspel med omgivningen (kontexten)

Definitioner

- *Pragmatik*: hur språket används i samspel med andra i bestämda situationer
- *Kommunikation*: vidare term som även innefattar utbyten av meddelanden eller ömsesidig påverkan mellan två eller flera personer
- *Interaktion*: ömsesidig påverkan genom individers handlingar. Används t.ex. inom samtalsanalys
- *Social kompetens*: förmågan att anpassa sig till och samspela med andra människor

Två synsätt på pragmatik och språkanvändning (1)

- Termen pragmatik används i synnerhet av språkvetare. Vanlig indelning:
 - Språklig *struktur*
 - Språkligt *innehåll*
 - Språklig *användning* (pragmatik)
- Språkanvändningen ses som *sekundär* i förhållande till språksystemet
- Definition av pragmatik inom logopedi: *användning av språket i ett socialt samspel*

Två synsätt på pragmatik och språkanvändning (2)

- Språkanvändningen ses som en *primär* process med fokus på *handlingen* och *verksamheten*
- Kontextens betydelse är central för analysen
- Pragmatik genomsyrar samtliga språkliga domäner
- Forskare som använder detta synsätt återfinns inom t.ex. sociologi, socialpsykologi, etologi, antropologi och etnografi

Normalitet – vad är egentligen normalt? Och vad är avvikande från normen?

En vanlig definition av ”normal” pragmatik

Att bete sig *lämpligt* i olika *kontexter*
(=situationer)

Men vad är *normalt* och *lämpligt* och vad
innebär *olika kontexter*?

Olika definitioner av normalitet

- Genomsnittlighet (statistisk normalfördelning)
- Hälsa kontra ohälsa
- Vanligt kontra ovanligt eller oväntat
- Önskvärt kontra icke-önskvärt
- Vanemässigt
- Social norm enligt uttalade eller skrivna regler

Stämplings- eller stigmateorin (Erving Goffman)

Det finns ett samband mellan avvikande beteende och det omgivande samhällets värdesystem och reaktioner hos samhällsmedborgarna.

Det normala och det stigmatiserade är inte personer utan snarare *perspektiv* som skapas i konkreta situationer.

Vad som är *lämpligt* eller *adekvat* varierar
över tid
mellan olika kulturer och subkulturer
mellan generationer

Kontextuella faktorer

- Den konkreta, yttre situationen
- Övergripande samtalsämne
- Föregående yttrande
- Samtalspartnern
- Kännedom om verksamheten som samtalet är en del av
- Samtalspartnernas bakgrundskunskap
- Samtalspartnernas förväntningar på samtalet

Internationella klassifikationssystem

- Påverkan i det *dagliga livet*. Kan relateras till Världshälsoorganisationens ICD 10 (International Classification of Diseases): en tredelning i impairment (=störning), disability (=funktionsnedsättning), handicap (=handikapp).
- *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)* komplettering till ICD-10. Centrala begrepp är *aktivitet* och *delaktighet* liksom underlättande eller försvårande faktorer.

Vem har tolkningsföreträdet?

- Skolan och lärarna – pedagogiskt problem?
- Sjukvården – medicinskt problem?
- Psykologiskt problem?
- Logopediskt problem?
- Hur upplever föräldrarna och barnet problemen?

När började man tala om pragmatik?

Retorik

- Under Antikens Grekland och Rom
- Baserat på insikten att språket påverkar
- Inte en teori om hur folk uttrycker sig, utan snarare en idé om hur man *bör* uttrycka sig.

Språkfilosofiska teorier: talaktsanalys

Tre dimensioner av talakter:

"Det är varmt här!"

1. det sagda, själva yttrandet och dess språkliga betydelse (lokut)
2. den avsedda tolkningen av ett yttrande (illokut)
3. den faktiska tolkningen av adressaten och dennes reaktion på yttrandet (perlokut)

Språkfilosofiska teorier: Indirekta talakter

Indirekta talakter

Ett medvetet eller omedvetet utnyttjande av en diskrepans mellan det avsedda och det uppfattade

Indirekthet utnyttjas i:

artighetsfraser, skämt, ironier, metaforiska uttryck, ordspråk

(Till skillnad från *bokstavlig betydelse*=ordagrann tolkning)

Språkfilosofiska teorier: Inferens

Inferens

Induktiv inferens att kunna dra slutsatser om sådant som inte sägs rent ut

Deduktiv inferens att kunna göra härledningarna utifrån allmänna principer

Socialt fasadarbete eller 'artighetsstrategier'

Olika slag av *artighetsfenomen* (politeness phenomena) av central betydelse för att förstå och försöka definiera vad som utgör *adekvat* eller *lämpligt beteende*.

Samtal en balansakt mellan *solidaritetsstrategier* (närhet, att visa intresse och engagemang för den andre)

och *respektstrategier* (tillgodose den andres behov av integritet och tillbörlig distans)

Skillnad mellan *ansiktshotande* och *ansiktsbevarande strategier*

Psykologiska inriktningar till pragmatik

Olika inriktningar inom utvecklingspsykologi:

- *Kognitionspsykologisk* inriktning, där kontext sätts i bakgrunden.
- *Socialpsykologisk* inriktning, där kontext sätts i förgrunden.

Social kognition

Att förstå andras:

- tankar
- känslor
- avsikter
- sociala beteende
- reaktioner och handlingar
- slutledningsförmåga
- tolkningar av sociala situationer

Referentiell kommunikation

Bakgrund: Jean Piaget som menade att barnet från början är kognitivt egocentriskt

Experiment för att undersöka barns perspektivtagande

Tex skärmexperimentet (två barn får se något olika kartor och ska beskriva vägen för den andre)

Theory of mind

- Att förstå andra genom att kunna sätta sig in i deras perspektiv.
- – “Theory theory” — en sorts hypotesprövning
- – Theory of Mind-modul i hjärnan (Alan Leslie)
- – Simuleringsmodell — medfödd, men beroende av tidiga sociala erfarenheter.
- – Socialpsykologisk variant — förmågan grundar sig i barnets sociala samspel med andra

Etologi - kroppsliga aspekter av kommunikation

Adaptorer - känslouttryck – regulatorer – illustrationer - emblem

Hur man står – proxemik

kroppshållning

interaktiva formationer

blickbeteende

röstanvändning

prosodi

LUNDS
UNIVERSITET

Gåta

På en skrynklig lapp:

Vi ses imorgon samma tid o plats

LUNDS
UNIVERSITET

Dekontextualisering

Lappen är helt lösryckt ur sitt sammanhang

Vi vet inte *vem* som skrivit den
eller *när* den skrev eller *var*

Språkvetenskapliga begrepp (1)

Deixis utpekande, kontexten avgörande
situationsberoende *här, nu, igår*
perspektivberoende *jag-du, den här-den där*

Språkvetenskapliga begrepp (2)

Kohesion strukturella samband, t ex *anatorisk referens* (Pojken gick på gatan. *Han* köpte en glass.)

Koherens innehållsliga *samband* Exempel
När han skulle köra över bron fick han punktering vid betalstationen

Samtalsämnen t ex introduktion, avbrott, avslutning

Bildspråkliga (icke-bokstavliga) uttryck

Metaforer Kasta ett öga på

Idiom Kasta in handduken

Liknelser Arg som ett bi

Ordspråk Den som gapar över för mycket mister ofta hela stycket

För att förstå bildspråk krävs förmåga att uppfatta indirekthet, dekontextualisering och inferensförmåga

Narrativ struktur - typisk struktur av berättelser

- Sammanfattning
- Bakgrundsorientering
- Förveckling eller händelse
- Upplösning
- Värdering
- Slutkläm

Samtalsanalys

Alla samtal har en *struktur*

Turvis växling mellan talare och lyssnare

Grundenheten är *turen*

Flertalet turer har både *initiativ* (=kontextförnyande) och *responsegenskaper* (=kontextberoende)

Felsägningar, tvekljud, harklingar, skratt och gester, nickningar och *ögonkontakt* inkluderas i den detaljerade transkriptionen

Samtalsanalys och kommunikativa svårigheter

Av betydelse för att analysera samtal med barn med språkstörning och barn med pragmatiska svårigheter

Även av stor betydelse inom barn- och vuxenhabilitering

Även relevant för personer med stamning och vuxna med förvärvade hjärnskador som kan yttra sig i afasi eller dysarti.

Samtalsanalys – två centrala analyssystem

Turtagningsystemet

mest kritiskt är talarbyte

Reparationer och problem i samtal

själv-initierade reparationer

annan-initierade reparationer

L. S. Vygotskij Den sociokulturella skolan

- Vygotskij studerade olika funktionsnedsättningar hos barn, särskilt utvecklingsstörning
- Vygotskij menade att all utveckling inklusive den språkliga utvecklingen sker på två plan:

Först på det sociala planet i samspel med de vuxna och äldre barn

Först därefter internaliserat inom barnet, *på det individuella planet*

Vygotskijs viktigaste begrepp: Den proximala utvecklingszonen

Den proximala utvecklingszonen innebär att:

En mer kompetent person samarbetar med barnet genom att anpassa sig till barnets faktiska utvecklingsnivå, men uppmuntrar samtidigt till att med stöd försöka lösa mer komplicerade uppgifter.

Föreläsning 2: Pragmatisk utveckling

- Tidig pragmatisk utveckling
- Pragmatisk utveckling i förskoleåldern
- Pragmatisk utveckling i skolåldern

Frågor om pragmatisk utveckling

- Hur uppstår kommunikation hos spädbarnet?
- Vilka är förutsättningarna för pragmatisk utveckling?
- Hur fortgår den pragmatiska utvecklingen hos barnet under de första två levnadsåren, i förskoleåldern och i skolåldern?
- Vilka komponenter kan anses ingå i pragmatisk utveckling?
- Finns det en skillnad mellan tidigt och sent utvecklade komponenter?

Förutsättningar för pragmatisk utveckling

- Medfödd preferens för mänskliga ansikten och röster
- Basalt behov av social tillgivenhet
- Nyfödda reagerar selektivt på människors ansikten och röster
- Interaktionell synkroni – spädbarnets rörelsemönster är synkroniserade med rytmen i de vuxnas tal

Pragmatiska problem upptäcks först när:

- frågor inte besvaras alls
- frågor besvaras på ett icke-förväntat sätt
- initiativ tas på ett oväntat sätt
- någon pratar utan att det är ens tur i samtalet
- man inte klargör vad man syftar på

Allt detta är typiskt i samtal med små barn med typisk utveckling!

Protokonversation

Protokonversation ca. 3 mån – 12 mån

- ser på varandra ömsesidigt
- lyssnar på varandra
- talar växelvis
- förmåga till imitation
- i samband med återkommande dagliga rutiner (matning, påklädning, nattning)
- rudimentär samtalsstruktur

Centralt i den tidiga pragmatiska utvecklingen är barnets gester

- sträcka sig efter föremål 5-6 mån
- vinka adjö 7 mån
- uttryck för avvisande 7 mån
- ta upp mig 10 mån
- visa, erbjuda eller ge 12 mån
- nickning, huvudskakning 9-15 mån
- pekgest, deiktisk gest 9-15 mån

LUNDS
UNIVERSITET

Pekgest 9 - 15 mån

LUNDS
UNIVERSITET

Pekgesten

- Viktig milstolpe
- Kommer ur härmning av vuxna gester eller ur en modifierad sträckgest
- Den vuxne tillskriver gesten mening 'som om' den betyder något och är avsiktlig
- *Deixis*, utpekande, att relatera yttranden till omgivningen
- Samband med *benämningsinsikten*
- Först vid 15 mån konsekvent följa andras pekningar
- Grammatiskt uttrycks *deixis* senare med *adverb* (här, där, dit, sen, igår) och *pronomina* (den där, han, dom)

Ge-och-ta-gesten

- Komplex gest
- Barnet kan *ta* innan det kan *ge*
- Ytterligare förutsättning att barnet kan *visa*
- Sammanhänger med *joint attention* (gemensam uppmärksamhet) och *joint action* (delad handling)

Intersubjektivitet (Rommetveit, Trevarthen)

- *Primär intersubjektivitet* – ömsesidig kroppskontakt med ömsesidig affektiv anpassning
- *Sekundär intersubjektivitet* från ca. 9 månader
 - barnet urskiljer sig själv från andra
 - kan samtidigt visa sitt intresse för föremål med intresse för en annan person
 - gemensam uppmärksamhet mot något utanför dem själva

förelöpare till annan-orientering t ex anknytning

Sekundär intersubjektivitet

Den vuxnes roll

- att fylla i, stödja och backa upp barnets vokalisationer
- att behandla barnets vokalisationer *som om* de är avsiktliga, intentionella och konventionella utsagor
- sker inom ramen för den *proximala utvecklingszonen* genom *scaffolding* (stöttning)
- barnets vokalisationer och rörelser blir gester och ord först när de gets en kommunikativ innebörd av den vuxne

Barnanpassat språk

- *Segmentell fonologi* tydlig
- *Prosodi* högt läge, långsamt
- *Grammatik* oböjda substantiv, ej deiktiska ord, korta, välformade satser
- *Lexikon* begränsat, konkreta och frekventa ord
- *Pragmatik* tar barnets perspektiv, återkommande rutiner

Tidiga milstolpar

- blickkontakt
- orientering mot mänskliga ansikten och röster
- interaktionell synkroni
- leende
- proto-konversation

Pragmatisk utveckling i förskoleåldern (1)

- Turtagning
 - lucklängd mellan turer
 - användning av returord kommer gradvis
- Reparationer (request for clarification)
 - upprepa yttrandet ordagrant
 - göra ett nytt försök genom omformulering
 - ge upp, låta den andre reda ut problemet

Senare milstolpar i slutet av första året

- selektion mot målspråkets fonologi
- stavelsejoller
- pekning
- benämningsinsikten
- debuten av de första orden
- intentionalitet
- sekundär intersubjektivitet

Pragmatisk utveckling i förskoleåldern (2)

- Theory of mind (förstå att den andre kan ha andra idéer)
 - första ordningen (börjar förstå mentala verb)
 - andra ordningen (metarepresentationer)
- Empatisk förmåga
 - först diffus, global och odifferentierad
 - gradvis skilja på egna och andras känslor
 - utvecklar social förståelse utifrån bredare livserfarenhet

Pragmatisk utveckling i förskoleåldern (3)

- Utveckling av koherens och kohesion
- Övergripande samtalsämne, delämnena
- Från gestaltstrategi till en ökad analytisk strategi
- Alltmer lyssnarorienterad
- Föregripa nästa tur hos samtalspartnern
- Ökad pragmatisk förståelse

Lekutveckling

- Sinneslek
- Funktionslek
- Övningslek, särskilt språklekar
- Konstruktionslek
- Symbollek, särskilt låtsaslek/rollek
- Regelstyrd lek eller spel

Utveckling i skolåldern

- Samtalsförmåga
- Indirekthet och artighetsformer
- Dekontextualisering
- Narrativ utveckling
- Kamratinteraktion
- Bildspråk
- Metapragmatisk förmåga

Kamratinteraktion

- Utforskande
- Fantasi
- Initiativförmåga
- Koncentration
- Utveckling av samtalsförmågan
- Början på ett kritiskt förhållningssätt till eget och andras agerande

Etableras och är färdigutvecklade tidigt

- Interaktionell synkroni
- Deixis (utpekande)
- Grundläggande turtagning
- Tidiga kommunikativa funktioner (t.ex. utpekning, visa, ge-och-ta)

Debuterar tidigt men utvecklas under lång tid

- Reparationer i samtal
- Anpassning till turöverlapp
- Returord
- Presuppositioner
- Samtalsämnen
- Narrativ förmåga

Etableras sent

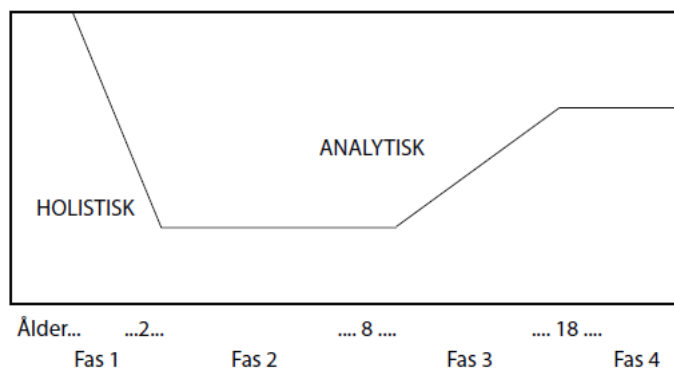
Förstår indirekthet (när saker inte sägs rakt ut, t.ex. artighetsfraser)

Förstår bildspråkliga uttryck

Metapragmatisk förmåga (att t.ex. kunna reflektera över egna och andras samtalsstrategier)

Gestaltstrategier (=holistiska strategier) i ett livslångt perspektiv

Föreläsning 3 Pragmatiska svårigheter hos barn

Först en kort historik....

Kort historik autism

Från 1940-talet ökade intresse inom den framväxande barnpsykiatri för emotionella störningar hos barn.

1943 resp. 1944 publicerades *Leo Kanners* och *Hans Aspergers* banbrytande arbeten om *infantil autism*.

Kanner och Asperger var från början barnläkare. De hade båda ett utvecklingsperspektiv och såg också till det salutogena hos barnet. Influerade av dåtidens "hälsopedagogik".

Kanner om ”*skenbart* irrelevanta yttranden”

Irrelevanta yttranden är lätta att avfärda om man inte gör noggranna analyser.

Kanner menade att irrelevant beteende hos barn med autism kan ses som *skenbart* irrelevant.

Om man försöker gå till botten med vad barnet avser, kan man ofta härleda meningen. Det gäller att förstå barnets *kommunikativa biografi*.

Exempel: ”*Don't throw the dog off the balcony!*”

Barnet har förstått ett yttrande i en specifik situation.

Visar kontextens avgörande betydelse för förståelse.

Kanners beskrivningar av språkliga drag hos barn med autism

- Oförmåga att relatera till andra människor och situationer
- Använde inte språket för att avsiktligt förmedla något
- Omedelbar eller fördröjd *ekolali*
- Tendens till *bokstavlig tolkning*
- Grammatiska egenheter som *pronominal förväxling* och problem med deixis och referens
- Lekte ”vid sidan av”

Exempel - ekolali

- L Å SEN då när hon skulle NER.
- L Vad hände DÅ?
- B Vad hände DÅ?
- L Jaa vad hände när hon skulle gå UPP i TRÄDET?
- B De TRÄDET!
- L Ja där e TRÄDET ja.
- L Å katten klättrar UPP i TRÄDET.

Kort historik ”semantisk-pragmatisk störning” hos barn

Första beskrivningarna av pragmatiska svårigheter hos barn med språkstörning under 1980-talet. Influerade dels av det väletablerade vetenskapliga studiet av pragmatik, dels av vetenskapliga studier av barns interaktion.

Stor genomslagskraft med publicerandet 1983 av Isabel Rapins och Dorothy Allens klassifikationssystem, de myntade termen *semantisk-pragmatisk störning*. Ingick även beskrivningar av *cocktail-party syndrome* hos barn med hydrocephalus.

Inspirerade inrättandet av språkförskolor i Sverige.

Bishops banbrytande arbete

Under 1990-talet har den brittiska psykologen Dorothy Bishop presenterat termen '*pragmatisk språkstörning*'.

Hennes bok "*Uncommon understanding*" haft stor betydelse liksom ett stort antal artiklar och bokkapitel.

(Bishop är hedersdoktor i logopedi vid Lunds universitet)

Hennes beskrivningar av pragmatiska svårigheter hos barn är influerade av samtalsanalys.

Typiska symtom hos (semantisk-)pragmatisk störning enl Bishop

- barnet *bryter samtalsregler*
- uppvisar *ekolali*
- det förekommer *ämnesglidning* (topic shift)
- barnets tal är *långrandigt* eller *övertydligt*
- kan leda till mångordighet (verbosity)
- barnet *underförstår* för mycket
- märker inte att samtalspartnern *missförstår*
- klarar inte att reda ut *missförstånd*

Samtalsstudier (se också kapitel 6)

D Who was your first teacher here

T Mrs Healey Mrs Healey in reception?

T Yeah.

D. And then who

T We've just gone through all the teachers David

A Yes David

D I just want to go through it again

Pragmatiska svårigheter hos barn med språkstörning

Pragmatiska svårigheter kan ses som dimensionella drag längs ett kontinuum med oklara gränser och en stor variation beträffande hur grav störningen är....Det kan finnas gemensamma drag mellan olika diagnostiska kategorier även om det finns prototypiska fall inom varje diagnosgrupp. (Rapin 2002: 49)

Att förklara eller förstå

- Inom naturvetenskapen och medicinen söker man efter *förklaringar*. Sociala handlingar ses som sekundära.
- Inom humanistisk och viss samhällsvetenskaplig forskning blir prioritetsordningen omkastad: man söker *förståelse* av hur människan skapar mening i sin omvärld, t.ex. att försöka förstå hur pragmatiska svårigheter kan uppstå i vissa situationer men inte i andra.

Förklaringsmodeller

1. Begränsningar i *bearbetningskapacitet*
2. Störning i socioemotionell förmåga eller *theory of mind*
3. Störningar i *exekutiva funktioner*
4. Bristande *central koherens*
5. Otillräckliga tillfällen till *social inlärning*
6. Bristfällig förmåga att undertrycka *irrelevant information*, ett slags asocial pratsamhet

Utgångspunkter

1. Kan pragmatiska svårigheter relateras till svårigheter inom andra språkliga domäner eller är de helt skilda från dessa?
2. Kan pragmatiska svårigheter relateras till icke-språkliga störningar, kognitiva och socio-interaktionella?
3. Utgör pragmatiska svårigheter ett enhetligt fenomen eller finns det olika typer av pragmatiska svårigheter?
4. Hur uppstår pragmatiska svårigheter?

Inledning

En språkstörning "syns" inte. Den uppstår i mötet med andra människor.

Pragmatiska svårigheter märks först i samtal med andra.

Pragmatiska svårigheter svåra att identifiera

- Visar sig endast i vissa situationer
- Visar sig sällan vid traditionella språktest
- Är påfallande i sammanhängande tal och under samtal
- Förändras över tid
- Uppmärksammas ofta först i 5-8-årsåldern
- Kan döljas av många initiativ, allmän "trevlighet" och mångordighet
- Kan se olika ut hos pojkar och flickor

Exempel: icke-anknytning men vems är egentligen problemet?

Logoped	Har ni nån gång fester i skolan?
Barn	Nej.
Logoped	Hur är det vid jul?
Barn	Det snöar.

Undergrupper av pragmatiska svårigheter

Primära svårigheter:

- Tar för många initiativ i samtal
- Följer sin egen tråd i samtalet (egen-anknytning), kan leda till mångordighet
- Avbryter ofta andra
- Svårt följa samtalsregler, byte av samtalsämne eller aspekt av ämne (ämnesglidning)
- Beter sig inte alltid på ett förväntat sätt i samtal, kan upplevas irrelevant eller inadekvat

Exempel - ämnesglidning

- L Vad har du ute i VÄNTRUMMET för KLÄDER?
- B PONNY har en REGNBÅGE.
- L Ponny har en REGNBÅGE. Men e de KLÄDER?
- L Kan man ta PÅ sej de?

Undergrupper av pragmatiska svårigheter forts

Sekundära svårigheter:

- Anses bottna i språklig svårigheter
- Relativt fåordiga
- Svårförståelighet
- Svarar på frågor men bidrar inte med nytt stoff
- Kan leda till undvikande av kontakt ned andra och kamratproblem

Exempel sekundära pragmatiska svårigheter

- L Va E de HÄR för NÅNTING?
- :00:03
- P Vatten.
- L Ja de e VATTEN ja.
- P Mm.
- L Ja å hur KOMMER de sej att han har TRILLAT ner i VATTNET?
- P Där IS.

Pragmatiska funktioner som studerats hos barn med språkstörning

- Förmågor relaterade till kognition
- Icke-verbal kommunikation och gestanvändning
- Pragmatisk förståelse och inferens
- Icke-bokstavlighet
- Narrativ förmåga
- Samtal

Olika sätt att undersöka pragmatik hos barn

- Experimentella testliknande situationer
- Dyadiska samtal eller samtal i barngrupp
- Enkäter eller intervjuer

Förmågor relaterade till kognition

- Theory of mind
 - språklig förmåga spelar stor roll
- Referentiell kommunikation
 - grad av kontextuella ledtrådar
- Arbetsminne och informationsbearbetning
 - nedsatt förmåga
 - svårt snabbt förbiilande information

Icke-verbal kommunikation, gester

- Mindre komplexa gester
- Färre semantiska drag
- Använder mer gester vid ordmobiliseringssvårigheter

Pragmatisk förståelse och inferens

- Begränsad omvärldskunskap
- Hämta relevant information
- Bedöma kontextuellt framträdande
- Bedöma vad den andra personen vet

Icke-bokstavlighet

- Svårt idiom och metaforer
- Svårt ironi och skämt
- Svårt utnyttja kontextuella ledtrådar
- Kvarstår långt upp i skolåldern

Ex: Bokstavlig tolkning

Mamman Vill du springa ut med soppåsen?

Sonen Varför måste jag alltid springa?

LUNDS
UNIVERSITET

Ex: Bokstavligt svar

C Can you tell me about your party?

B Yes (with no sign of continuing).

(efter Bishop 1997: 221)

LUNDS
UNIVERSITET

Narrativ förmåga

- färre berättelsekomponenter
- fler inkompleta episoder
- färre berättelseinledningar
- färre sammanbindande drag
- färre försök att initiera reparationer

Exempel sekundära pragmatiska svårigheter

- L Va E de HÄR för NÅNTING?
- :00:03
- P Vatten.
- L Ja de e VATTEN ja.
- P Mm.
- L Ja å hur KOMMER de sej att han har TRILLAT ner i VATTNET?
- P Där IS.

Samtalsstudier av barn med språkstörning

- relativt fåordiga
- svårförståelighet leder till missförstånd
- svårt reparera missförstånd
- svarar på frågor men bidrar inte med nytt stoff
- kan leda till undvikande av kontakt med andra och kamratproblem

Avgränsning mot andra diagnoser

- Autism
- ADHD
- Utvecklingsstörning
- Motoriska funktionsnedsättningar

Språkliga och pragmatiska drag hos barn med autism

svårigheter med:

- inferenser, ironi, skämt, ordspråk
- tolka social kontext
- låtsaslekar
- kamratrelationer,
- samtalsförmåga, förekomst av ekolali
- ord och yttranden med starkt individualiserad betydelse
- stereotyp användning av språket

Pragmatiska svårigheter – en syntes

Kategorier av pragmatiska problem

1. Turtagning
2. Relevans
3. Icke-bokstavlighet
4. Sammanhängande tal och berättelser
5. Anpassning till samtalspartnern
6. Anpassning till kontexten
7. Topikstruktur
8. Lexikala aspekter

Den professionella blicken

Att inte låta diagnosen skymma den professionella blicken

Att uppmärksamma drag som förefaller oförklarliga och som inte stämmer med förväntningarna för en viss diagnos

Dialogismens principer (efter Linell 2009)

- Annan-orientering
- Meningskapande
- Multimodalt
- Spänning mellan det explicita och det implicita

Svårigheter med bedömning och intervention av pragmatik

- Starkt *kontextberoende*
- Varierar från situation till situation, olika samtalspartners
- Lämplighet avhängigt av *kulturella* och *sociala normer*
- Behöver känna till barnets *kommunikativa biografi*
- Vissa svårigheter kan vara *kompensatoriska strategier*

Betydelsen av teorier för bedömning och intervention

- Hjälper en att organisera insamlade data och testresultat
- Möjliggör en systematisering, att se genomgående drag
- Finns ofta en väl utarbetad terminologi
- Samordna till synes disparata fenomen till en helhet, som går att förstå i ett större sammanhang
- Teorier kan vara sammanhangs- och meningsskapande
- (Antonovsky 1991)

